

Pieter Jan Verstraete, *Reimond Tollenaere: biografie*, Kortrijk, eigen beheer, 1996, 477 p.

Reimond Tollenaere, een Dietse nationaal-socialist

Na de beschrijving van Odiel Spruyttes 'priesterleven in dienst van het Vlaams-nationalisme' heeft Pieter Jan Verstraete zich gebogen over de levensloop van één van diens ideologische volgelingen. Geen ondertitel deze keer. Gewoon: *Reimond Tollenaere, biografie*. De sobere titel sluit aan bij de manier waarop de auteur zijn biografische studie opvat. Hij wil een 'ouderwetse' levensbeschrijving maken, nl. een "totaalbeeld van de mens Reimond Tollenaere" waarbij hij de leefwereld van zijn onderwerp tracht "te begrijpen en als zodanig voor te stellen, en dit zonder te oordelen". "Elke biograaf dient zijn sympathieën en antipathieën door te hebben, zodat ze hem bij het schrijven geen parten zouden spelen. Suggestieve interpretaties zijn uit den boze". De auteur noemt dit zelf een "klassieke aanpak" (p. 13).

Ik vind het toe te juichen dat in deze postmoderne tijden waarin het subjectivisme hoogtij viert, nog eens iemand een poging wil wagen geschiedenis te schrijven 'wie es eigenlijk geweest is'. Alleen heb ik de indruk dat Pieter Jan Verstraete zich te weinig realiseert hoe hachelijk zijn poging is. Het begint al met het verzamelen van het bronnenmateriaal. Hij heeft zelf een documentatie van wel twee meter aangelegd van en over Tollenaere. De auteur kennende heeft hij het onderste uit de kan gehaald. Hij putte uit 24 verschillende archieffondsen, ondervroeg mondeling of schriftelijk meer dan 70 getuigen en doorploegde meer dan 30 tijdschriften en kranten. Dat is een indrukwekkende betonnen vloer onder zijn boek, maar garandeert natuurlijk geen totale objectiviteit. Bewust of onbewust heeft de auteur een filter gebruikt bij het verzamelen van zijn materiaal, alsook bij de selectie van wat een plaats in zijn boek verdiende. Hij is daarbij geen neutraal waarnemer, ook al respecteert hij scrupuleus alle regels van de historische kritiek. Het is dan ook veel beter dat de auteur zijn persoonlijk standpunt ten opzichte van zijn onderwerp kenbaar maakt. Dat helpt de lezer zich een oordeel te vormen over de interpretaties van de auteur. Maar dat is precies wat de auteur niet wil. Hij wil zo weinig mogelijk interpreteren. Hij wil het materiaal voor zichzelf laten spreken, zijn 'hoofdfiguur zelf aan het woord [laten]'. Dat is natuurlijk evengoed een welbepaald perspectief. Het is bovendien een standpunt dat het soms moeilijk maakt om uit de bronnen los te komen en tot verklaringen te komen. Want is het ons geschiedschrijvers met wetenschappelijke ambitie, daar uiteindelijk niet om te doen? Méér te zien dan de tijdgenoten, orde te scheppen in de stroom van subjectieve indrukken die ze ons via de bronnen hebben nagelaten, om het verleden beter te begrijpen?

Ik krijg in de meer dan vierhonderd pagina's die Pieter Jan Verstraete wijdt aan Tollenaere een schat aan informatie, waarvoor ik hem als historicus dankbaar ben, maar ik blijf op het vlak van de interpretaties soms op mijn honger zitten.

Hoe wordt een kleinburgerszoon vaandeldrager van het Dietse nationaal-socialisme? Dat lijkt mij de hamvraag te zijn.

Over zijn jaren als leerling aan het Sint-Lievenscollege te Gent en het Sint-Vincentiuscollege te Ieper borstelt de auteur het klassieke verhaal: ontluikende Vlaamse 'fierheid' door lectuur van stichtende bladen en natuurlijk het beruchte 'signum'. Uit de hagiografieën ontleent Verstraete het verhaal dat Tollenaere (°1909) op vijftienjarige leeftijd zijn eerste anti-Belgische toespraak hield en hij koppelt er de suggestie aan dat Tollenaere er mogelijk de school voor moest verlaten. Alle clichés op een rijtje. De auteur kan zich niet losmaken van de zo gretig en veelvuldig doorgegeven voorstellingen. Wat leren de bronnen? Dat de jonge Reimond een middelmatige leerling was, maar wel eerste prijzen haalde voor 'goed gedrag, vlijt en regeltucht' en dat hij de school in Ieper verliet toen zijn vader uit 'de verwoeste gewesten' verhuisde, na er een tijdje zijn beroep als aannemer te hebben uitgeoefend. Na zijn terugkeer in het Sint-Lievenscollege liep het wel goed mis. In het voorlaatste jaar werd Tollenaere, inmiddels lid geworden van het AKVS, uitgesloten. Over het waarom bestaan geen bronnen, maar de auteur neemt het over van de hagiografie van Gaston Stuyck, *Zoo leefde, streed en viel dr. R. Tollenaere* (Antwerpen, 1943) dat dit gebeurde omdat hij weigerde recht te staan bij de Branbançonne. "*De rebel Tollenaere was geboren*" (p. 41).

Tollenaere verhuist naar het Klein Seminarie in Roeselare en krijgt er een priesterroeping die al snel overroepen wordt door een andere missie: "*Vlaanderen redden*", zoals een van zijn medestudenten het later uitdrukte (p. 52). In die tijd correspondeert hij met pater Callewaert, die voor lange tijd zijn mentor en biechtvader zou zijn. Priester worden in Vlaanderen ziet hij niet meer zitten. In Amerika misschien, ja. De negentienjarige Tollenaere wil grote daden stellen, zoveel is duidelijk. Voorlopig beperkt zijn strijd zich tot het onderdrukken van zijn libido en tot de relatie met de professoren die zijn Vlaams-nationalisme verbieden. Dit laatste zou dan volgens Verstraete de reden zijn geweest waarom hij uit het Klein Seminarie werd verwijderd. Maar in één adem noteert hij uit het oorlogsdagboek van Callewaert dat die toch ook vond dat Tollenaeres 'zelfstandig karakter' hem ongeschikt maakte voor een priesterroeping. Hij raadt hem aan rechten te studeren om daarna in de politiek te gaan 'ten bate van Vlaanderen'.

Zo begint Tollenaere in november 1928 een nieuw leven aan de 'Nolfbarak' te Gent. Hij engageert zich onmiddellijk in de strijd voor de volledige vernederlandsing en is niet te beroerd om duchtig op tegenstanders in te timmeren, bij voorkeur met een tafelpoot of wandelstok. Hij engageert zich in een door het Algemeen Vlaams Hoogstudentenverbond (AVHV) overkoepelde 'Debatingclub' waarvan hij in 1931 de voorzitter wordt. Zo ontmoet hij diverse vooraanstaanden van het toenmalige Vlaams-nationalisme. Tollenaere is dan al een onwrikbaar partijganger

geworden van een 'Diets integralisme'. Hij zit volledig op de lijn van het weekblad *Vlaanderen* waaraan hij trouwens zijn medewerking verleent. Hij verkettert het Federaal Statuut. Het Gentse AVHV, waarvan hij in 1932 praeses wordt, evolueert onder zijn impuls in die richting.

Maar meer nog dan naar de volksgenoten in het Noorden, gaat Tollenaeres belangstelling uit naar het woelige Duitsland waar hij in augustus 1931 een vakantiecursus volgt aan de universiteit van Marburg. Via het AVHV kan hij genieten van een beurs, toegekend door het Auslandsamt der Vereine Deutscher Studenten. In 1932 volgt hij een gelijkaardige cursus in Kiel. Hij bewondert Adolf Hitler en legt contacten met nazigezinde Duitsers. Hij plaatst zijn Diets-nationalisme in het perspectief van een Germaans-Latijnse dichotomie. Dat is zelfs te veel voor de meeste AVHV-leden. De organisatie spat uiteen. Koen Palinckx beschreef al hoe Tollenaeres radicalisme de organisatie de dieperik induwde.¹ Verstraete beaamt dat (p. 132). Hij beschrijft ook hoe Tollenaere in de ban van het rechts-radicalen gedachtegoed geraakte. Maar dat er een verband is met zijn nationale denkbeelden maakt Verstraete onvoldoende duidelijk. Eenieder die zijn nationalistisch radicalisme weigert te volgen, is volgens Tollenaere behept met een mentaliteit die het gevolg is van *"driehonderd jaar pauperisme, geestelijke ingeslotenheid en Belgisch-Franse verdrukking"*. Het Vlaamse volk noemt hij een *"koelievolk"*, *"murw, slaafs en onderdanig"*. In die opvatting schuilt een misprijzen voor wat de meerderheid denkt en wil. Het is ook de kern van zijn elitair denken.

Niet toevallig flirt Tollenaere in 1932 met het Verdinaso van de zelfverklaarde Dietse leider Joris van Severen. Het is een kortstondige romance, want Tollenaere wordt er al in februari 1933 uitgesloten. Volgens hem is de 'sfinx' die het verbond leidt, verantwoordelijk voor het sectarisme dat de Dietse studentenbeweging kapotmaakt (p. 234). Die ten dele correcte waarneming verhindert Tollenaere niet zich te engageren in de Jong Nederlandse Gemeenschap (JNG) van 'kanselier' priester Robrecht De Smet. Sectarisme is het kenmerk van die naar het model van Artur Mahrauns Jungdeutsche Orden opgerichte splintergroep, die nauwelijks een honderdtal leden telt. De puberale geheimdoenerij is aan Tollenaere niet beest. Hij wil van de JNG een fascistische militie maken en er het Verdinaso mee concurreren. *"Er gaat over heel Europa een vloed van voluntarisme, van fascisme. Het mag niet zijn dat de exponent van deze beweging Dinaso is, het moet de JNG zijn"*, schrijft hij in augustus 1933 aan De Smet. Hij is er rotsvast van overtuigd dat de JNG spoedig een revolutionaire omwenteling kan veroorzaken. Tollenaeres dadendrang is onlesbaar. Dat valt ook de kersverse leider van het in oktober

1. K. PALINCKX, *'Nu naar Gent!': Vlaams-nationale en katholieke studentenbeweging te Gent, 1928-1940*, Gent, Archief RUG, 1995 (Uit het verleden van de RUG, nr. 38).

1933 gestichte Vlaams Nationaal Verbond (VNV) op. Hij ziet in de laatstejaars rechtenstudent een geschikt propagandaleider voor zijn op nieuwe-orde leest geschoeide partij. Staf De Clercq vermoedt in Tollenaere een trekpleister voor Vlaams-nationalistische jongeren die met stijgende bewondering Führer Adolf Hitler aan het werk zien in Duitsland. ‘Eén volk, één rijk, één leider’ is hun ideaal. Tollenaere treedt met het nr. 4 toe tot het VNV en begint metéén aan de opbouw van een ‘kernbeweging’: een militante partij in de partij die het zaad van wat Tollenaere zelf “*ons fascisme*” noemt, moet uitstrooien en een machtsovername voorbereiden (p. 171). Hitler en Mussolini gaven het voorbeeld. Zonder geweld zou dat overigens niet kunnen. “*Onze soldaten in de studiekekring moeten leren schieten*”, schrijft hij aan De Clercq op 20 november 1940 (p. 175). Het duurt geen twee maanden vooraleer Tollenaere zowat alle zwaargewichten in het VNV heeft gebruskeerd. Alleen door de beschermende hand van De Clercq kan hij zich handhaven. Het is ook De Clercq die een partijprogramma van Tollenaere op de discussietafel brengt. Het biedt een macedoine van fascistische en nationaal-socialistische ingrediënten, aldus Verstraete. De auteur schetst de positie van Tollenaere zeer juist waar hij schrijft dat die zich als “*de belichaming van [de] nieuwe ‘levensorde’ binnen het VNV beschouwde*” (p. 187), een pretentie die hem als een olifant door de porseleinwinkel doet marcheren (p. 207). De Clercq haalt opgelucht adem als de politieke dilettant even noodgedwongen op een zijspoor komt door zijn eindexamens en dienstplicht in 1934-1935.

Voor de auteur is het de gelegenheid om hier even stil te staan en zich af te vragen waarvoor Tollenaere nu eigenlijk ideologisch staat (pp. 208-213). Hij stelt hem voor als “*kind van zijn tijd*”. “*Zoals het ‘in’ was dat jongeren in de jaren zestig en zeventig dweepten met Castro en Che Guevara was het in de jaren dertig ‘in’ dat hun voorgangers dweepten met Hitler, Mussolini, Lenin en Stalin*”. Verstraete waagt zich op glad ijs. Zeer veel hing immers af van het politieke milieu waarin jongeren zich bevonden. De katholieke massaorganisaties, die de meeste georganiseerde jongeren encadreerden, voerden een politiek onder het motto ‘Berlijn noch Moskou’. De socialistische jongeren stonden net zo vijandig tegenover Stalin als tegenover het ‘bruine gevaar’. De vraag is waarom de fascistische lokroep vooral Vlaams-nationalistische jongeren aansprak en binnen die minderheid vooral dan de integraal Dietse strekking. Dat komt m.i. omdat beide kwaliteiten elkaar versterken. De fascistische heilsboodschap belooft een nieuwe mens in een nieuw nationaal gedefinieerd rijk. Ultra-nationalistische bewegingen die de bestaande nationale staten op een revolutionaire manier willen herschikken, hebben weinig boodschap aan de onderhandelingscultuur van de democratie. Daaruit worden zelden ‘Nieuwe Rijken’ geboren. De cultus van het heroïsme, de tabula rasa-drang, de anti-intellectualistische “*nicht raisonieren*”-houding en de voorhoedementaliteit van het fascisme daarentegen, sluiten perfect aan bij die ambitie. Tollenaere was er in Vlaanderen een van de zuiverste voorbeelden van.

Verstraete hoeft het niet eens te zijn met deze verklaring. Maar men mag dan toch verwachten dat hij een alternatieve verklaring aanreikt. Niet dat Verstraete ook maar enigszins moeilijk doet over Tollenaeres fascistische overtuiging. Hij kwalificeert Tollenaere als een Dietse nationaal-socialist en beschouwt het nationaal-socialisme als een extreme vorm van fascisme (p. 209). Daarmee neemt hij afstand van diegenen die de kwalificatie fascistisch niet op het VNV van toepassing achten. Het blad *Tekos*, waarvan Verstraete redacteur is, publiceerde naar aanleiding van het verschijnen van mijn boek over het VNV een recensie waarin breedvoerig werd geargumenteed dat het begrip fascisme een passe-partout begrip is en dus onbruikbaar in een wetenschappelijke analyse.³ Verstraete heeft zelf kunnen constateren dat alvast Tollenaere de begrippen vaak door elkaar gebruikte omdat hij inzag dat ze een gemeenschappelijke basis hadden. Blijkbaar is de auteur daarvan zelf ook overtuigd, al vindt hij het nodig een deel van de kritiek uit *Tekos* te hernemen door erop te wijzen dat Stanley Payne, de ontwerper van een fascistetypologie waarop ik mij onder meer baseerde, zelf het VNV niet opneemt bij de tussenorlogse fascistische bewegingen.⁴ De vraag is of Payne, die zich op verouderde literatuur baseerde, dit nog zou doen nadat hij het boek van Verstraete heeft gelezen. Wellicht niet. Het is precies omdat de stroming waarvoor Tollenaere stond in groeiende mate het gezicht van het VNV bepaalde – een inzicht dat Verstraete deelt – dat de kwalificatie fascisme op het VNV van toepassing is. Deze evolutie blijft in de oudere literatuur, de werken van Hendrik J. Elias en Arie W. Willemsen bijvoorbeeld, onderbelicht.

Het debat over deze gevoelige kwestie is niet ten einde. Over de mate waarin het fascistisch gedachtegoed in het VNV is doorgedrongen en over de gevolgen ervan, is verder onderzoek nodig dat de schijnwerpers richt op de gewone militanten. Op cruciale momenten bleken die radicaler dan hun leiders, bijvoorbeeld in de zomer van 1940 toen zij massaal voor de collaboratie kozen. In Verstraetes boek wordt een ander interessant moment opnieuw onder de aandacht gebracht. In het voorjaar van 1935 schreef Hendrik Elias, die toen zowat als de tweede man van het VNV kon worden beschouwd, een ontwerp voor een uitgewerkt VNV-programma. Tollenaere ontbond al zijn duivels toen hij de inhoud vernam. Hij dreigde ermee ontslag te nemen. De Clercq ging zover dat hij de Algemene Raad van het VNV, waarin het middenkader zetelde, zich erover liet uitspreken. Na stemming (!) werd de tekst afgewezen. De wijzigingen die aangebracht werden waren zo fundamenteel dat Elias het auteurschap niet meer wenste op te nemen,

3. L. PAUWELS, 'Er komt ruimte voor een stigmatizing van een deel van de Vlaamse Beweging': het VNV van Bruno De Wever, in: *Tekos*, jg. 15, nr. 76, 1995, pp. 51-64. Het betreft een recensie van B. DE WEVER, *Greep naar de macht: Vlaams-nationalisme en Nieuwe Orde. Het VNV 1933-1945*, Gent, 1994.

4. S.G. PAYNE, *Fascism: Comparison and Definition*, Wisconsin, 1980, p. 134.

waardoor de brochure anoniem verscheen onder de titel *De Dietsche volksstaat: een handleiding voor propagandisten*, 1935. Zonder twijfel moet die geschiedenis radicale leiders als Tollenaere gesterkt hebben in hun overtuiging dat vele partijgenoten op hun golflechte zaten.

Verstraete blaast koud en warm over de kwestie. Aan de ene kant bevestigt hij de invloed van Tollenaere in het VNV, aan de andere kant noemt hij hem “*een ideologisch buitenbeentje*” (p. 284). Het is zonder twijfel waar dat Tollenaere de leden van de Vlaams-nationalistische fracties in het parlement die samenwerking zochten over de grenzen van hun partij, soms de stuipen op het lijf joeg. Sinds zijn verkiezing tot volksvertegenwoordiger in mei 1936 kon Tollenaere het parlement als megafoon gebruiken voor zijn radicalisme. Het jonge kamerlid was goed van de tongriem gesneden en met verbale krachtpatserij veroorzaakte hij voortdurend opschudding. Hij geraakte zelfs betrokken bij een handgemeen in de parlementaire banken. Dat soort incidenten werd natuurlijk opgeklopt in de VNV-pers, waardoor Tollenaeres reputatie bij de gewone VNV'ers niet meer stuk kon. De Nederlandse historicus en vriend van het gematigde Vlaams-nationalisme Pieter Geyl, noemde hem ‘de Vlaamse Goebbels’. Tollenaere kon overigens met de zegen van de partijtop zijn ideeëngoed verkondigen. In de brochure *Komt er oorlog*, 1938, en in talrijke artikels in de VNV-krant *Volk en Staat* fulmineerde hij tegen communisme en jodendom, de tweeeënheid die de wereldheerschappij nastreefde, zo sprak hij zijn Duitse vrienden na. Voorts stak hij de ene tirade na de andere af tegen ‘het partijenregime’ en de ‘parlementaire praatbarak’. Politieke samenwerking achtte Tollenaere alleen mogelijk met andere overtuigde antidemocraten. Dus wel met het Rex van Léon Degrelle, maar niet met de Katholieke Vlaamse Volkspartij. Aan wie het horen wilde, verklaarde de VNV-propagandaleider dat het VNV uit was op de ‘volledige macht’ om de ‘nationaal-solidaristische orde’ te kunnen vestigen, zoals hij het uitdrukte in *Volk en Staat*, 7 januari 1939.

Zijn partij greep de Duitse bezetting met beide handen aan om dat objectief te verwezenlijken. Tollenaere stond op de eerste rij. Hij riep onmiddellijk op tot een ‘tweede activisme’, iets wat hij overigens al vóór de bezetting herhaaldelijk publiekelijk had gedaan. Het baart dan ook geen verwondering dat hij in de meidagen van 1940 op de lijsten van de staatsgevaarlijke elementen stond. Hij werd opgepakt en naar Frankrijk weggevoerd, waar hij door Duitse troepen uit een gevangenis werd bevrijd. Terug in België kon het voor Tollenaere niet snel genoeg gaan. Typisch is de door Verstraete geciteerde naoorlogse getuigenis van Elias die Tollenaere kort na zijn terugkomst opzocht. Tollenaere maakte misbaar omdat hij meende dat het VNV de door de bezetter aangeboden machtsovername had afgewezen (p. 329).

De VNV-propagandaleider voelde zich door de gebeurtenissen gesterkt in de juistheid van de radicale lijn die hij al lang volgde. Zijn invloed in het VNV was aanzienlijk gestegen en hij zou nu alles op alles zetten om zijn partij naar de macht

te leiden volgens zijn inzichten. Een eerste voorwaarde was de volledige ideologische vereenzelviging met het nationaal-socialisme. In artikels, toespraken en brochures maakte hij zijn partijgenoten diets dat ze nationaal-socialisten waren en dat ze dat in feite altijd al geweest waren. Een tweede voorwaarde was de vorming van politieke soldaten. Tollenaere werd 'Algemeen Kommandant' van de Zwarte Brigade, een VNV-militie. Een derde voorwaarde was de vorming van echte soldaten. Daartoe moest het VNV zich in de Duitse oorlogsvoering inschakelen. Verstraete toont aan hoe Tollenaere al van in oktober 1940 de militaire collaboratie bespreekbaar maakte. Op al de genoemde punten kon Tollenaere rekenen op de steun van De Clercq die hem nu als de tweede man van het VNV beschouwde. Tollenaere voerde aan de zijde van De Clercq de onderhandeling met de SS, de Groot-Duitse concurrent van het VNV in de collaboratie. Tollenaere wilde de SS zo snel mogelijk integreren in het VNV en was volledig gewonnen voor de Groot-Germaanse Rijksgedachte waarvan Dietsland deel zou uitmaken als aparte entiteit. Alleen op dit laatste punt verschilde hij met de SS, dat het VNV 'kleinstaatse' opvattingen verweet. Het is in het kader van die concurrentiestrijd én door de vaste wil om aan de oorlog deel te nemen, dat De Clercq in april 1941 de onmiddellijke werving voor de Waffen-SS beval. Tollenaere voerde de campagne. Hij legde uit dat de Führer de gelegenheid bood tot de vorming van een eigen Vlaamse Weermacht en dat niemand tegen zijn wil gedwongen zou worden om aan oorlogsoperaties deel te nemen (pp. 359-361). Die loze beweringen waren de kiem van heel wat misverstanden met verstrekkende gevolgen. Ze zouden enkele maanden later als een boemerang terugkeren.

Toen op 22 juni 1941 operatie Barbarossa losbarstte was Tollenaere niet meer tegen te houden. Hij werd de spil van het Vlaamse Legioen waarmee hij naar het oostfront trok. Opnieuw werden vrijwilligers aangeworven onder zeer onduidelijke voorwaarden. Tollenaere moest zich tijdens de maanden waarin het Vlaams Legioen klaargestoomd werd voor de frontinzet, bezighouden met het lijmen van de brokken. Vele vrijwilligers voelden zich bedrogen. Volgens verscheidene naoorlogse getuigenissen zou Tollenaere gedeeld hebben in de malaise en zich bedrogen hebben gevoeld. Verstraete plaatst er vraagtekens bij. Geen enkel tijdsdocument laat toe te veronderstellen dat de politieke moeilijkheden rond de modaliteiten van de inzet van de Vlaamse Legioenssoldaten een rem zetten op Tollenaeres enthousiasme. *"Een heerlijk avontuur lonkt"*, schreef de kersverse officier aan De Clercq enkele dagen voor hij naar het front vertrok op 10 november 1941. Op 22 januari 1942 was het voor hem al voorbij. Hij sneuvelde in de buurt van Leningrad. In Vlaanderen begon de mythevorming.

Pieter Jan Verstraete biedt de lezer ruim voldoende informatie om een vrij accuraat beeld van Tollenaere te krijgen. De informatie is bovendien op een correcte en vakkundige manier uit de bronnen gedistilleerd. De auteur vermeldt alles wat

hij enigszins relevant acht, ook al is dat niet flatterend voor zijn onderwerp. We kunnen nu eindelijk de talrijke biografische aanzetten die als gevolg van de mythevorming het licht zagen, terzijde schuiven. Toch kan ik me niet van de eindindruk ontdoen dat ook Verstraete een monumentje heeft willen oprichten voor een figuur die hij diep in zijn hart bewondert. Het soms krampachtig niet willen oordelen om de objectiviteit niet te schaden, versterkt die indruk. Als kritische lezer ben ik benieuwd naar Verstraetes opinie van Tollenaeres politieke keuzes. Vindt hij ze opportuun in functie van Tollenaeres eigen doelstellingen? En wat denkt hij over die doelstellingen? Wat meent Verstraete over het Vlaanderen dat Tollenaere zich droomde?

BRUNO DE WEVER
COBDENSTRAAT 42, B-2018 ANTWERPEN